

205. Kaposvár, Városi Kertészet

(Somogy megye) U, R, B, Á, Kk

2005 őszén régészeti szakfelügyeletet láttunk el, illetve próbafeltárást végeztünk az itt épülő „Ezüsthárs” lakópark területén.

A 6268/49 hrsz. ingatlanon a szennyvízcsatorna nyomvonalában új-, és jelenkori bolygatással sértett 16–17. századi településjelenségek kerültek elő, melyeket feltártunk. Az utca K-i oldalán, az ivóvíz nyomóvezeték, illetve csapadékvíz elvezetés nyomvonalán húzott kutatóárokban régészeti jelenséget nem tapasztaltunk.

A 6268/24 hrsz. utca szennyvíz- és ivóvízvezeték nyomvonalán húzott szondák É-i szakaszán, kb. 50 m hosszban egy temető került elő, mely a leletek, és a mellékletek között talált pénzérmék (Béla herceg) alapján a 10–11. századra keltezhető, és az út teljes nyomvonalát érintve, a szomszédos telkekre is áthúzódik. Ugyanebben a szakaszban szórványos (két gödör által képviselt) rézkori településnyom is előkerült. A szennyvízvezeték nyomvonalába eső objektumokat feltártuk.

A 6268/32 hrsz. telek déli vége körül egy bronzkori gödör került elő, melyet feltártunk. A 6268/33 hrsz. telektől az utca végéig az egykori, jelenleg is üzemelő vízvezeték nyomvonala húzódik, amely a lehetséges régészeti objektumokat már elpusztította. Az utca K-i oldalán, az ivóvíz nyomóvezeték, illetve csapadékvíz elvezetés nyomvonalán húzott kutatóárokban kb. 120 m hosszúságban, intenzív régészeti jelenséget tapasztaltunk. Több rétegű, bronzkori és neolit (DVK keszthelyi csoport) telep gödrei és egy középkori kemence maradványai kerültek elő. Ezek egy részét a sikerült feltárnunk. Az őskori telepjelenségek ezen a szakaszon az út teljes nyomvonalát érintve a szomszédos telkekre (6268/17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 hrsz.) is áthúzódtak.

A lakópark további területén szondázásra nem nyílt lehetőségünk. A továbbiakban ellenőriztük a 6268/24 hrsz. úton a szennyvízvezeték fektetését, melynek során a 6268/26 hrsz. telek szennyvízbekötése előtt egy bekötést akadályozó gyermeksírt találtunk. Kb. a 6268/35 hrsz. telep magasságában egy jelenkori törmelékkel erősen szennyezett őskori gödör maradványait figyeltük meg.

KÖLTŐ LÁSZLÓ

206. Kardos határa

(Békés megye) Sza, A?, Á

2005 áprilisában, majd szeptember–október folyamán terepbejárást végeztünk az M44 autótú Békés megyei szakaszán.

Brachna-dűlő, Szérűs: A lelőhely a falutól DK-re, a Gimnázium sortól KÉK irányban haladó dűlőút két oldalán, a Brachna-dűlő É-i, a Szebgyinszki-dűlő D-i részén található, egy ÉK–DNy irányú régi, feltöltődött meder, egy markáns és ezen a szakaszán igen mély kanyarulatának külső, déli partján támaszkodva. A kifli alakú 17. sz. lelőhely a topográfiai bejárások során meghatározottnál jóval nagyobb kiterjedésűnek bizonyult: É-i „szára” mintegy 150,

K-i 300 m-rel hosszabb. Utóbbi szakasz magában foglalja a korábban különállóként meghatározott Kardos 31. sz. lelőhelyet is. Terepbejárásaink során jelentős településre utaló, nagy mennyiségű szarmata edénytöredéket, valamint kevés őskori és nagyobb számú Árpád-korinak és/vagy avarnak meghatározható leleteket gyűjtöttünk. A szarmata kori település intenzív, az Árpád-kori közepes intenzitású. (A lelőhely megegyezik az Örménykút 109. sz. lelőhellyel).

Gimnázium sor: A Kardostól DNy felé, az ún. Gimnázium sor déli oldalán fekvő egykori Egyetértés Tsz sertéstelepe felé vezető műút DK-i oldala és a ma is tanyákkal szegélyezett Gimnázium sor által bezárt szögben, a Szebgyinszki-dűlő DNy-i sarkában mintegy 450×350 m kiterjedésű, kisebb mélyedésekkel tagolt területen igen intenzív leletanyaggal rendelkező Árpád-kori település nyomait találtuk (15. lh.). A lelőhely korábban ismeretlen volt, az MRT terepbejárások során nem térképezték fel.

Gimnázium-tanya: A 19. sz. lelőhely a településtől DK-re, a K–Ny irányú Gimnázium sor két oldalán, a 44. sz. főút Vitális- és Valastyán-tanyák közötti részéről DDK felé haladó dűlőút mindkét oldalán, a romjaiban ma is álló Császár-tanyától közvetlenül Ny-ra található. A terület itt alig tagolt, K-i széle – az említett Császár-tanya területe is ide esik – egy É–D irányú sekély, alig látható mélyedésre támaszkodik és D-ről is kissé laposabb rész határolja. A rendkívül nagy, mintegy 900×150–300 m kiterjedésű, déli részén „elágazó” lelőhelyen helyenként nagy mennyiségű, jelentős településre utaló Árpád-kori leletanyagot találtunk. A lelőhely szinte bizonyosan összefügg a 20. sz. lelőhellyel, azzal együtt egy hatalmas területre kiterjedő, de szórt szerkezetű, fontos, vélhetően a tatárjárás során elpusztult települést alkotott az Árpád-korban. A lelőhelyről ismert egy 13. századi körmeneti kereszt, illetve embercsontok, téglatöredékek, amely utóbbiak arra utalnak, hogy a lelőhely területén, vélhetően az említett dűlőutak kereszteződésétől DNy-ra mintegy 50–100 m-re, javarészt a Gimnázium-tanya, egy egykori, ma már nem álló tehenészet környékén – nagyobb részben bizonyosan az alatt – egy temetővel övezett Árpád-kori templom állhatott. A tanya-majd majorsági épületek építése során bizonyosan részben elpusztult a templom és a temető is. (A lelőhely megegyezik az Örménykút 110. sz. lelőhellyel).

Kardos-dűlő: A 21. sz. lelőhely a településtől DK-re, a Gimnázium sor két oldalán, a Kondorosi úti egykori iskolától DK-re mintegy 300 m-re, a 44. sz. főúttól déli irányba haladó úgynevezett Szentesi úttól mintegy 100–120 m-re Ny-ra található. Az ezen a területen húzódó egykori érmeder egyik kanyarulatának É-i, külső partján, követve a magaslat ívét kevés szarmata és Árpád-kori edénytöredéket gyűjtöttünk. A lelőhely K-i irányban szélesebb, mint azt a topográfiai terepbejárások során felmérték. A leletek szóródása csekély intenzitású településekre utal mindkét korszakban. Az Árpád-kori település minden bizonnyal összefüggött a 19., 20. sz. nagy kiterjedésű faluval. (A lelőhely megegyezik az Örménykút 125. sz. lelőhellyel).

Kondorosi úti iskola: A 20. sz. lelőhely a településtől DK-re található, a Gimnázium sor két oldalán, a 44. sz.

főúttól D-re induló, azon dúlőúttól javarészt Ny-ra, amelynek DK-i oldalán, a Gimnázium sori kereszteződésben a Kondorosi úti iskola épülete áll. Itt, a Kardos-dűlő közepén, egy nagy kiterjedésű, csekély mértékben kiemelkedő, félszigetszerű nyúlványokkal tagolt, K-i irányban fokozatosan ellaposodó, D-i és Ny-i irányban mélyebb részekkel, vélhetően egykori érmedrekkkel határolt platóra támaszkodik a lelőhely. A topográfiai terepbejárások adataival megegyezően változó intenzitással, gyakran egymástól 20–70 m-es leletmentes sávokkal elválasztott intenzív foltokban találtunk Árpád-kori edénytöredékeket, a lelőhely Ny-i harmadában-negyedében szarmata kori cserepeket. Terepbejárásaink bebizonyították, hogy a lelőhely Ny-i irányban a korábban felmértől jóval kiterjedtebb, magában foglalja a korábban külön kezelt Kardos 43. és Kardos 46. sz. lelőhelyeket. Bizonyosnak tekinthető, hogy – bár a területen, ma már romjaiban álló, erősen gázos környezetű Császár-tanya miatt bejárni ezt a részt nem lehetett – a Kardos 33. sz. lelőhellyel (Gimnázium-tanya) egyazon, rendkívül nagy, vélhetően a tatárjárás idején elpusztult faluhoz tartozott lelőhelyünk is, amelynek nevét teljes bizonyossággal nem ismerjük; Fazokasegyház, Kerekgyháza vagy Pitvarosegyháza jöhet szóba. (A lelőhely megegyezik az Örménykút 119. sz. lelőhellyel).

Szebegyinszki-dűlő, Kazlas: A Brachna-dűlő lelőhelyénél leírt folyóvölgy kanyarulatának belső, félszigetszerű oldalán, tehát az említett lelőhelytől közvetlenül É-ra található a 150×100 m kiterjedésű 18. sz. lelőhely, amelyen nagyobb mennyiségű szarmata kori edénytöredék mellett Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk. A 17. sz. lelőhellyel együtt egy nagyobb, intenzív szarmata, illetve egy szórt szerkezetű Árpád-kori település része lehetett. (A lelőhely megegyezik az Örménykút 106. sz. lelőhellyel).

Szebegyinszki-dűlő, Molnár-tanya: A Gimnázium sor nevű lelőhelytől közvetlenül K-re, a kisebb háttal tagolt terület egyik kiemelkedésén, a Gimnázium sortól ÉK-re mintegy 130 m-re, 70×70 m-es területen gyűjtöttünk a lelőhely méretéhez képest rendkívül nagy mennyiségben szarmata kori edénytöredékeket (16. lh.). (A lelőhely megegyezik az Örménykút 10. sz. lelőhellyel).

GYUCHA ATTILA

207. Kazár, III. lelőhely

(Nógrád megye) LT, Sza

A részletes tanulmányt lásd a kötet 99. oldalán!

VADAY ANDREA

208. Kálmánháza, Nagy-lapos, Magyar-tanya

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Sza

2005. június 13. és július 11. között megelőző régészeti feltárást végeztünk az M3 autópálya nyomvonalán elterülő 166. sz. lelőhelyen. A 6000 m²-nyi területen 37 régészeti objektumot sikerült azonosítani.

A lelőhely egy eléggé jól kiemelkedő domb középső részén található. A humusréteg igen vastagnak bi-

zonyult, a domb valószínűleg errefelé „kopott le” az erózió során, azaz ezt a részt „töltötte”.

A feltárt objektumok (26 gödör, 2 kemence, 9 lelet nélküli gödör) egy császárkori település részét képezték, mely az ásatási területet K-i irányból határoló dúlólút túloldalán minden bizonnyal folytatódik. (Az út K-i oldalán a terepbejárás során császárkori leleteket találtak, és a területet a 179. sz. különálló régészeti lelőhelyként regisztrálták.) A feltárást során sikerült beazonosítani a császárkori település Ny-i határát.

A leletanyag a nyíregyházi Jósza András Múzeumba került.

Munkatárs: Bakos János régésztechnikus.

GERGELY BALÁZS – ISTVÁNOVITS ESZTER

209. Kálmánháza, Nagy-lapos, Magyar-tanyától K-re (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) LT, Sza

2005. július 22. és szeptember 24. között végeztük el a megelőző feltárást az M3 autópálya 179. sz. lelőhelyén, 18 535 m²-en. A lelőhely egy homokos talajú, nem túl magas háton húzódik. Előkerült egy késő vaskori és egy császárkori település, ill. egy császárkori temető részlete. Összesen 450 objektumot tártunk föl, amelyek közül 21 természetes jelenség.

A LT korszakból 8? földbe mélyített, négyszögletes vagy kör alakú épület, 1 fazekaskemence és 10 gödör került napvilágra. Két házban sikerült megfigyelni, illetve feltárni a cölöplyukakat. A fazekaskemence az osztófalas típust képviselte. A felszín alatt 0,15–0,20 m mélységben jelentkezett, átmérője 1,15 m volt. Elég rossz állapotban lévő rostélyán kerek átlukasztások voltak. A kerámia égetőtér hossza 1,8 m, magassága 0,25 m volt. Befelé szűkülő, tölcser alakú, külső részének átmérője 0,40 m, belső része 0,20 m.

A feltárt területen 328 objektumot lehetett a császárkorba keltezni, melyek a következőképpen oszlanak meg: 8 ház, 3 sütőkemence, 295 gödör, 8 árok, 14 sír és 12 körárok. A házak egy kivételével (355. objektum), földbe mélyítették voltak, s egyes esetekben sikerült cölöplyukakat, valamint belső kemencéket is feltárnunk. Mind a 14 sír csontvázas temetkezés, melyek kettő kivételével ki voltak rabolva, 12-nek volt körárka. 57 objektumot nem lehetett keltezni.

A leletanyag a Jósza András Múzeumba került.

Munkatársak: Bakos János régésztechnikus; Kiss László, Belezna Gabriella rajzoló.

CRÎȘAN-BĂCUEȚ, DAN – CRÎȘAN-BĂCUEȚ, SANDA – BEJINARIU, IOAN – GINDELE RÓBERT – KÁDAS ZOLTÁN – MARTA, LIVIU – MATEI, ALEXANDRU – MOLNÁR ZSOLT – POP, DAN – POP, HOREA – SANA, DANIEL

210. Kálmánháza, Nagy-lapos, Magyar-tanyától Ny-ra (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) A

A 166. sz. lelőhely humusztalaja közben végzett régészeti megfigyelés során 2005. június 8-án fedeztük fel